

جهان

بناات در جهان مالی

Finance & Development

دوره ۱۷۵

در بازارهای مالی بین المللی وام گرفته اند. بین سال های ۱۹۷۰ تا ۲۰۰۰، انتقالات برون مرزی سرمایه از نزدیک به ۳ درصد تولید ناخالص داخلی در کشورهای پیشرفته به ۱۷ درصد رسید و در کشورهای در حال توسعه از حدود صفر به ۵ درصد تولید ناخالص داخلی افزایش یافت.

مزایای اصلی جهانی شدن بازارهای مالی بر کسی پوشیده نیست. این تحول پول را به راه هایی هدایت می کند که بالاترین میزان بهره وری را دارند و به کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه کمک می کند که به سطح زندگی بالاتری نائل آیند. ولی اگر جهت انتقال سرمایه معکوس گردد، این تغییر جهت ممکن است معلول آن باشد که سرمایه گذاران درباره درستی سیاست های داخلی یا سلامت نهادهای مالی تردید دارند و در برابر بحران ها در نقطه دیگری

دیده را آشکار کرد. علاوه بر آن توجه ناظران را به مبالغ عمده وام های کوتاه مدتی که دولت ها و مؤسسات خصوصی از خارج گرفته بودند و همچنین به انتقال سرمایه کوتاه مدت که همواره در معرض تحولات ناگهانی است، معطوف داشت. اما بررسی های اخیر بیش از پیش حاکی از نقش مهمی است که ضعف سیستم مالی در ایجاد بحران یا تشدید آن ایفا کرده است. به این دلیل جامعه بین المللی کمک خود را برای تقویت بانک ها و سایر نهادهای مالی افزایش داده است. زیرا اگر اجزای کل سیستم مالی بین المللی درست کار نکند، این سیستم را نمی توان سالم به شمار آورد.

چرا کشورها آسیب پذیرند؟

همراه با جهانی شدن بازارهای مالی، مؤسسات و وام گیرندگان دولتی در کشورهای جهان به گونه ای روزافزون

اشاره: کشورهای جهان برای کاهش آسیب پذیری در برابر بحران های مالی در داخل و خارج از کشور باید نقاط ضعف سیستم مالی خود را چاره کنند.

از اواسط دهه نود قرن بیستم، در شماری از کشورهای در حال توسعه و کشورهای نوبنیاد در آسیا و آمریکای لاتین که اقتصاد بازار دارند، و همچنین در روسیه چند بحران مالی روی داده است. زیان کشورهایی که از این بابت صدمه دیده اند سنگین بوده زیرا این بحران ها به توقف فعالیت بانک ها، ورشکستگی شرکت ها، از دست دادن شغل، افزایش بار مالی، کاهش شدید ذخایر ارزی، کندی فعالیت های اقتصادی و حتی در برخی موارد به اغتشاشات سیاسی و اجتماعی منجر شده است.

بررسی های اولیه درباره بحران، ضعف مبانی اقتصادی کشورهای آسیب

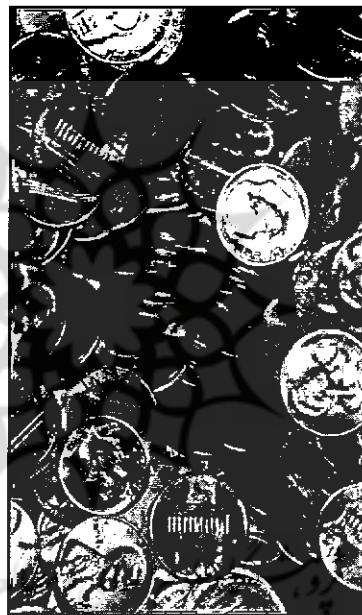
از جهان، سرمایه گذاری خود را کاهش می دهند یا از کشورهای که ظواهر مشابهی با کشور بحران زده دارند دوری می جویند. ثبات مالی در داخل کشور و در سطح بین المللی ممکن است مورد تهدید قرار گیرد.

بانک هایی که تعهدات ارزی شان به طور خالص سنگین است یا وام های ارزی بزرگی به شرکت هایی داده اند که درآمد آنان به پول داخلی کشور است، اگر ارزش پول کاهش یابد (همان طور که پول ملی تایلند، در ۱۹۹۷ کاهش یافت)، یا اگر اعتبارات بین بانکی قطع گردد، ممکن است آسیب ببینند.

بررسی هایی که اخیراً صورت گرفته نشان می دهد که در اثر جهانی شدن احتمال درگیر شدن کشور با بحران مالی ممکن است افزایش یافته باشد، شاید به این دلیل که پیشرفت تکنولوژی انتقال پول به کشورها و خروج آن را با سرعت بیشتری امکان پذیر ساخته است. مطالعه ای که دو تن از کارشناسان اقتصادی، بری آیشن گرین^۱ و مایکل بردو^۲ در ۲۰۰۱ به عمل آورده اند نشان می دهد که احتمال وقوع بحران در کشورهایایی که به گونه ای تصادفی انتخاب شده اند از ۱۹۷۳ به این طرف دو برابر شده است. علاوه بر آن، در بیست و پنج سال آخر قرن بیستم بحران های پولی، چه مستقلاً و چه در ارتباط با بحران های بانکی، بسیار بیشتر شده است. و نیز، بی ثباتی مالی در یک کشور می تواند ثبات سیستم مالی را در سراسر جهان مورد تهدید قرار دهد، همان گونه که در ۱۹۹۸، هنگامی که روسیه نتوانست بدهی خود را بپردازد و نرخ برابری روبل را در مقابل ارز ما کاهش داد چنین شد. سرمایه گذاران در هر نقطه ای از جهان متحمل زیان بسیار شدند و بورس سهام، هم در بازارهای نوپا و هم در کشورهای صنعتی، سقوط کرد.

برای دستیابی به ثبات مالی، کشورهای جهان به سیستم هایی نیاز دارند که ریشه دار، گسترده و انعطاف پذیر باشد، و به نقاط ضعفی توجه کنند که سیستم مالی شان را در مقابل ضربه های خارجی آسیب پذیر می کند. صندوق بین المللی پول برای کمک به کشورها در تقویت بخش مالی اقتصاد و حفظ ثبات در سیستم مالی جهان که قسمتی از مساعی بین المللی آن است تلاش خود را درباره مسائل مالی شدت بخشیده است.

نقش صندوق بین المللی پول صندوق بین المللی پول برداشتی

سه گانه در سه بخش مختلف دارد. نخست، کمک به کشورهای عضو در ارزیابی نقاط ضعف بخش مالی و ضرورت توسعه به طور کامل و جامع. دوم، تقویت نظارت بر بخش مالی و تحلیل آن، تدوین راهبردهای لازم و افزایش شفافیت و انسجام، و سوم کمک به کشورها در احداث نهادهای پرتوان.

ارزیابی نقاط ضعف بخش مالی

یکی از مهم ترین اقدامات صندوق بین المللی پول، برنامه ارزیابی بخش مالی است در سال ۱۹۹۹ به اتفاق بانک جهانی پی ریزی شد. برنامه مزبور اساساً

برای بررسی سلامت بخش مالی کشور است و به گونه ای طرح ریزی شده که سیاست گذاران بتوانند نقاط ضعف و قدرت بخش مالی را شناسایی کنند و برای مقابله با شرایط بحران را تلاش کنند.

هدف برنامه ارزیابی بخش مالی، که نمره مساعی مشترک کارشناسان صندوق، بانک جهانی و مؤسسات مختلف و مسئولان استاندارد کشورهاست، ارزیابی شماری گسترده از نهادهای مالی (مانند بانک ها، صندوق های سرمایه گذاری و شرکت های بیمه)، بازارهای مالی (بازار اوراق بهادار، ارز و بازار پول)، سیستم پرداخت ها و چارچوب تنظیم و نظارت و قانون می باشد. اگر چه صندوق بیشتر به مسائل مربوط به ریسک و نقاط ضعف ذاتی بخش مالی، مخصوصاً مسائلی که مربوط به ثبات اقتصادی در سطح کلان است توجه می کند، توجه بانک جهانی بیشتر معطوف بر مسائل مربوط به توسعه و کاهش فقر است.

گروهی که برنامه ارزیابی بخش مالی را به عهده دارد یافته های خود را در ضمن مشورت هایی که بر اساس ماده ۴ صندوق بین المللی پول صورت می گیرد در اختیار مقامات کشوری می گذارد. (این مشورت ها معمولاً سالی یک بار به عمل می آید که طی آن وضع اقتصاد کشورها بررسی می شود.) سپس صندوق بین المللی پول برای هیأت اجرایی گزارشی درباره ارزیابی سیستم ثبات مالی تهیه می کند. این گزارش با استفاده از یافته های برنامه ارزیابی بخش مالی و مشورت هایی که بر اساس فصل چهار صندوق به عمل می آید بیشتر بر مسائل مربوط به ثبات اقتصادی در سطح کلان در رابطه با توسعه بخش مالی تمرکز دارد. ارزیابی سیستم ثبات مالی همچنین شامل گزارشی درباره مراعات استانداردها و

کدها نیز هست.

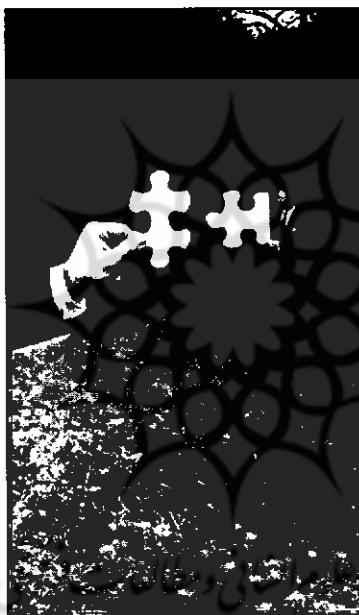
تا پایان سال ۲۰۰۱، بیش از یک سوم از ۱۸۳ کشوری که عضو صندوق بودند یا در برنامه ارزیابی بخش مالی شرکت داشتند یا داوطلب شده اند که در آینده شرکت کنند. ارزیابی های بخش مالی برای ۲۵ کشور تکمیل شده، برای ۲۰ کشور در شرف تکمیل است و ۲۳ کشور به علاوه بانک مرکزی کارائیب شرقی رسماً متعهد شده اند که در آینده در آن شرکت کنند. این کشورها شامل گروه گسترده ای از اعضای صندوق از دیدگاه جغرافیایی و بر اساس میزان توسعه آنها است.

ضمن آخرین بررسی که در نوامبر ۲۰۰۰ در مورد برنامه ارزیابی بخش مالی به عمل آمد، هیأت اجرایی صندوق موافقت کرد که در هر سال برای کشورهای مهم یعنی کشورهای که رفتاری های اقتصادی آنان ممکن است در سایر کشورها پی آمدهایی داشته باشد، اولویت بیشتری منظور شود. در این زمینه، وزرای دارایی و رؤسای بانک مرکزی کشورهای گروه ۲۰ (که بسیاری از آنها کشورهای مهم به شمار می آیند) در جلسه افتتاحیه مورخ ژوئن ۱۹۹۹ موافقت کردند که در برنامه مورد بحث شرکت کنند. بیش از نیمی از این کشورها تاکنون شرکت کرده اند یا به طور رسمی متعهد به شرکت در آنند. در واقع برنامه ارزیابی بخش مالی در حال حاضر کار خود را در طیف گسترده ای از کشورها با وجود اختلاف در ساختار بازار و نهادهای متداول آنها تکمیل کرده است. این کشورها عبارت اند از کانادا، جمهوری چک، مجارستان، ایرلند، ژاپن، کره، قزاقستان، لهستان، اسلونی، آفریقای جنوبی، سوئد، اوگاندا، انگلستان و یمن.

نظارت، تحلیل، شفافیت و درستی اطلاعات

صندوق بین المللی پول می کوشد اطلاعات بهتر و گسترده تر به موقع آماده

گردد تا بتوان از آن برای تحلیل عمیق تر، کامل تر و صحیح تر استفاده کرد. در این زمینه، صندوق مبنای اطلاعاتی خود را تقویت می کند تا نظارت بر تحولات بخش مالی اقتصاد به دفعات بیشتری صورت گیرد و روش هایی که براساس سنجش اثر آن و تحلیل ارتباط بین بخش مالی و عملکرد اقتصاد در سطح کلان به کار می برد دقیق تر گردد. همچنین صندوق کشورها را ترغیب می کند که شفافیت و صحت سیستم مالی خود را بهبود بخشند. کوشش هایی که در این زمینه به عمل می آید بر فعالیت های اصلی که در زیر ذکر می شود تمرکز دارد:

• تکوین و ترویج استانداردها

هدف اصلی ضوابط حسن رفتاری که صندوق برای شفافیت در سیاست های پولی و مالی وضع کرده این است که معامله گران بازار را آگاه تر کند تا بتوانند با اطلاع بیشتری تصمیم بگیرند. علاوه بر آن صندوق با مراکز دیگری که دست اندرکار استاندارد هستند همکاری نزدیک دارد.

• احداث سیستم هشدار سریع

صندوق بخش مالی یک کشورها را از ستاد خود در واشنگتن زیر نظر دارد، مخصوصاً هنگامی که بر اثر اختلال در

وضع مالی ریسک عدم ثبات در کل اقتصاد وجود داشته باشد. این نظارت امکان می دهد مسائلی که اقتصاد به طور بالقوه با آنها درگیر است به موقع شناسایی شوند و برای جلوگیری از بحران یا کاهش شدت آنها اقدامات لازم به عمل آید.

• ایجاد شاخص هایی برای سنجش سلامت بخش مالی و روش هایی برای تحلیل اقدامات احتیاطی در سطح کلان

شاخص سلامت بخش مالی مشتمل است بر مجموعه ای اصلی از شاخص های احتیاطی در مورد بخش بانکی کشور و مجموعه وسیع تری از شاخص ها برای بخش مالی خارج از بخش بانکی، بخش شرکت های سهامی و خانوار و بخش مستغلات. علاوه بر آن صندوق سرگرم تدوین روش هایی برای سنجش تأثیر نقاط ضعف اقتصاد در خارج از بخش مالی است که به آسانی بتواند مورد استفاده قرار گیرد.

• تدوین رهنمودهایی برای مدیریت بدهی ها و ذخائر ارزی با همکاری بانک جهانی

رهنمودها بر پایه بهترین شیوه عمل در سراسر جهان تدوین می شود همچنین بانک جهانی و صندوق به کشورهای کمک می کند تا زیربنای نهادی لازم را فراهم سازند.

• تدوین رهنمودهایی برای آزادسازی حساب سرمایه به طور متوالی و هماهنگ

بسیاری از کشورها که دچار بحران شدند کنترل خود را در مورد ورود سرمایه ملغی کرده بودند. ولی آزادسازی حساب سرمایه باید با دقت صورت گیرد و با گسترش و تقویت نظام مالی در داخل کشور همراه باشد. بنابراین صندوق برای آزادسازی منظم گردش سرمایه سرگرم تدوین برخی اصول کلی

در این باره است.

• انسجام هر چه بیشتر سیستم های مالی

صندوق روش هایی تدوین کرده تا مقامات ملی و بین المللی بتوانند توانایی دستگاه های اداری کشور را برای جلوگیری از پول شویی ارزیابی کنند. علاوه بر آن صندوق برای گسترش روش هایی که امکانات لازم را برای مبارزه با تأمین منابع مالی تروریسم فراهم می کند با گروه مسئول همکاری می کند.

• احداث نهادهای لازم

بسیاری از کشورها چنان ظرفیت نهادی ندارند که بتوانند بر بخش های مالی خود نظارت کنند و آنها را تابع مقررات خاص کنند، یا بتوانند اطلاعاتی را که مورد نیاز آنان است جمع آوری کنند تا تصویر درستی از سلامت نهادهای مالی خود به دست آورند. صندوق اکنون با کمک بانک جهانی و دیگر مؤسسات علاقه مند سرگرم هماهنگ سازی کمک های فنی برای ایجاد نهادهای لازم است.

علاوه بر آن، صندوق به منظور رفع نارسایی هایی که در ارزیابی مراکز مالی در خارج از کشور مشخص شده اند - یعنی معاملات خارجی مؤسسات مالی به ثبت رسیده داخلی در خارج از کشور - کمک های فنی ارائه می کند. فعالیت شعب خارج از کشور مشمول معیارهای احتیاطی و نظارت دقیق به شدت مؤسسات داخلی نبوده است. این اختلاف ممکن است مؤسسات تجاری و افراد کلاه بردار را بر آن دارد که معاملات عمده و فعالیت های غیرقانونی خود را که در داخل ممنوع شده است پنهان کنند. اگر این فعالیت ها افشا گردد به شهرت کشور لطمه شدیدی خواهد خورد و به توان مؤسسات داخلی در انجام معاملات عادی با مؤسسات خارجی آسیب خواهد زد.

آینده نگری

بعد از گذشت دو سال از تلاش صندوق در بخش مالی، اکنون درباره آن چه می توان گفت؟ تجربه ما تا این زمان می رساند که برداشت تلفیقی درباره برنامه ارزیابی بخش مالی برای شناسایی نقاط ضعف اصلی، مسائل مطرحه و نیازهای توسعه بخش مالی مفید است. کشورهای عضو، ارزش ارزیابی عینی و جامع و همچنین ارزش بررسی دقیق برنامه را قبول دارند. ولی در عین حال نظرشان این است که برای تدقیق و گسترش بیشتر برنامه در زمینه آزمون، بازارهای غیررسمی، چارچوب قانونی،

ظرفیت اجرایی و سازگاری در تحلیل مسایل کشورها باز هم می توان گام هایی برداشت. مساعی صندوق برای بهبود اطلاعات، تحلیل و نظارت بر خطرات بخش مالی و ایجاد نهادهای مناسب، فی حد ذاته، به زمان بیشتری نیازمند است تا به ثمر برسد.

کشورها باید سیاست های درستی دنبال کنند، شفافیت را بهبود بخشند، از استانداردهای بین المللی و بهترین روش ها تبعیت کنند و برای رفع عدم تعادل هایی که ممکن است موجب بحران شود اقدام لازم معمول دارند و نیز

باید در زمینه نهادها و دستگاه های نظارتی توان کافی به وجود آورند و در عین حال اطمینان حاصل کنند که توسعه مالی آنها با میزان توسعه اقتصادی شان هم آهنگ است و مکانیزم هایی به کار اندازند که آنان را در مقابله با بحران ها توان بخشند. زیان بحران مالی بستگی به عمق بحران و سرعت رهایی از آن دارد که این خود ممکن است منوط به کارایی ساختار نهادی مانند بیمه سپرده ها و تشریفات اخذ وام از بانک مرکزی باشد. آنچه در نهایت ضرورت دارد این است که کشورها باید بتوانند، نهادها و مکانیزم های خود را برای مبارزه با پول شویی و تروریسم تقویت کنند و در عین حال مطمئن شوند که ضعف نظارت در عملیات مراکز مالی خارج از کشور سلامت و انسجام سیستم مالی داخلی را به مخاطره نیفتد.

فعالاً زود است که درباره تأثیر مساعی صندوق در این زمینه قضاوت کنیم. هر سیستم مالی متکی به بازار که راه را برای انتقال ریسک از کسانی که نمی خواهند زیر بار آن بروند به کسانی که از تحمل آن ابایی ندارند باز کند مسلماً در مرحله ای محکوم به شکست است. هر چند وجود سیستمی عاری از هر گونه ظرفیت پذیرش ریسک ناممکن و حتی نامطلوب است، هر سیستم مالی سالم، توان کشورها را در مواجهه با مشکلاتی که پیش می آید افزایش می دهد. توفیق مساعی صندوق با توجه به میزان افزایش این توان و تعدد و شدت بحران های سیستم مالی در آینده، سنجیده می شود. علاوه بر آن، تلاش صندوق در بهبود تار و پود سیستم مالی و کمک آن به رشد اقتصادی انعکاس خواهد یافت.

- 1-Barry Eichengreen
- 2-Michael Bordo
- 3-FSAP یا financial Sector Assessment Program

